

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Літвін Людмила Юріївна,
*доцент кафедри кримінального права та процесу Національної академії
Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,*
Мельник Геннадій Володимирович,
*заступник начальника Управління –
начальник відділу боротьби з корупцією та організованою злочинністю
СБ України у Хмельницькій області*

Державні утворення як соціальні інститути, що пов'язані жорсткими територіальними рамками, упродовж свого історичного розвитку вживають заходів щодо забезпечення недоторканності своїх кордонів на законодавчому рівні, встановлюючи відповідальність за їх порушення.⁷⁵

Державно-політичні та воєнні події в Україні, які відбулися на тлі окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та частини території Донецької та Луганської областей в 2014 році, а також якісні та кількісні зміни міграційних потоків останніх десятиліть викликали необхідність в застосуванні адекватних заходів протидії для мінімізації їх негативних складових.

Україною зроблено певні кроки в цьому напрямі, однак їх не можна вважати достатніми, а тому на теперішній час надзвичайно актуальними постають питання вдосконалення державної політики, а особливо – такої її складової, як системи заходів протидії порушенням державного кордону⁷⁶.

Так, лише протягом 2018 року органами охорони державного кордону України та їх підрозділами у сфері: протидії протиправній діяльності: виявлено правопорушень кримінальних 3000, адміністративних 77000; порушень повітряного простору з перетином державного кордону – 161, вилучено

⁷⁵ Фальченко С. Л. Науково-історичний огляд законодавства про виїзд за кордон і в'їзд в Україну та відповідальність за його порушення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2002. № 7. С. 29–33.

⁷⁶ Гаврушко Ю. Ф. Правове регулювання міграційних процесів на універсальному та єврорегіональному рівнях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право». К., 2005. 16 с.

літальних апаратів – 20; виявлено під час прикордонного контролю з документами – підробленими 1006 осіб, чужими – 100 осіб; виконано 56500 доручень уповноважених державних органів; протидії нелегальній міграції: затримано нелегалів за порушення прикордонного законодавства 3268 осіб, з них - затримано за незаконне перетинання державного кордону 1129 осіб (в т.ч. на кордоні з Словаччиною - 405, Польщею – 252; Росією - 146, Молдовою – 133, Угорщиною – 97, Румунією – 88, Білорусією - 8), за порушення правил перебування – 2084 особи; відмовлено у в'їзді потенційним нелегальним мігрантам 4646 особам.⁷⁷

Сучасний стан порушень державного кордону, постійна біфуркація загроз державним інтересам та міжнародним відносинам обумовлює необхідність запровадження не окремих заходів протидії, а цілого механізму як багатопланової, комплексної, динамічної, взаємоузгодженої, нормативної та фінансово забезпеченої системи заходів, яка б усебічно охоплювала усі складові охорони та захисту державного кордону.

Протидія злочинності у цілому розуміється як предметно існуюча система соціальних заходів, які мають виконуватись органами державної виконавчої влади, спеціалізованими правоохоронними органами і формуваннями громадськості та окремими громадянами, застосовуючи чинне законодавство, міжнародні правові норми у сфері боротьби зі злочинністю, практичний досвід і досягнення науки.⁷⁸

Аналіз заходів протидії порушенням державного кордону свідчить про те, що їх роль, місце і значення досить диференційовані.⁷⁹

Взаємодія відповідних суб'єктів у протидії порушенням державного кордону, на нашу думку, повинна включати інформаційний та практичний рівні.

---

⁷⁷ Державна прикордонна служба України. Інфографіка (Результати оперативно-службової діяльності за 2018 рік) (01.04.2019). URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/photo-infografika-rezultati-operativno-sluzhbovoi-diyalnosti-za-2018-rik/>.

⁷⁸ Веприцький Р. С. Поняття та зміст заходів протидії злочинності. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 137–139.

⁷⁹ Капітанчук Л. Ю. Система заходів протидії нелегальній міграції та її криміналістичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2008. № 11. С. 302–306.

Досить ефективним заходом у протидії порушенням державного кордону взагалі, та незаконній міграції, зокрема, є забезпечення повноцінного інтегрованого обліку осіб, що перетинають державний кордон України. Проведення чіткого обліку осіб, які перетинають державний кордон та створення ефективних облікових баз даних осіб, які входять до зони ризику у сфері незаконної міграції є одним із основних завдань держави. Так, з метою протидії нелегальній міграції, порядок обміну між органами державної влади статистичною та аналітичною інформацією з питань протидії нелегальній міграції передбачає Методика аналізу ризиків.⁸⁰

У питанні взаємодії правоохоронних органів щодо протидії порушенням державного кордону (ДПСУ, МВСУ, СБУ, ДМСУ), одним з проблемних на сьогодні, є їх ресурсне забезпечення з метою виконання покладених законодавством завдань на ці органи та їх технічне забезпечення.

Варто також нагадати, що для забезпечення недоторканості державного кордону у Стратегії розвитку Державної прикордонної служби України передбачаються заходи щодо врегулювання на законодавчому рівні порядку та способів залучення підрозділів ЗСУ, Національної гвардії та правоохоронних органів до виконання завдань з посилення охорони державного кордону, припинення збройних та інших провокацій на державному кордоні в мирний час і за межами району проведення ССО; проведення спільних навчань щодо виконання завдань з посилення охорони державного кордону та припинення збройних та інших провокацій на державному кордоні.⁸¹ Таким чином, основним заходом протидії слід визначити внесення змін у законодавство з метою надання можливості ЗСУ здійснювати заходи по охороні державного кордону спільно з ДПСУ.

---

⁸⁰ Про затвердження Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України від 29 квітня 2015 року № 494/132/467/497/141/281. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0587-15>.

⁸¹ Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2015р. №1189-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-%D1%80>.

Окрім цього одними із основних завдань Стратегії розвитку Державної прикордонної служби України визначено створення нової системи захисту державного кордону з РФ та іншими суміжними державами як гарантування державного суверенітету і забезпечення національної безпеки.⁸² За умов відсутності технічної захищеності державного кордону України одним з ефективних заходів є систематичне проведення спеціальних профілактичних заходів органами ДМСУ, МВСУ та ДПСУ, таких як «Кордон», «Мігрант», «Іноземець», «Рубіж».⁸³

Об'єктивно проблемним питанням на теперішній час постає завдання щодо охорони та захисту тієї ділянки державного кордону, яка де-факто не контролюється органами охорони державного кордону (більше 409 км.), а тому відповідно до чинного законодавства будь-які переміщення осіб, кваліфікуються як кримінальні (адміністративні) правопорушення відповідно до чинного законодавства України. У той же час, реалії сьогодення полягають у тому, що розслідування (провадження) по цим правопорушенням не може здійснюватися. Тому, фіксація таких правопорушень, забезпечення їх доказовою базою, з позиції території підконтрольній Україні може бути підставою у подальшому для притягнення до відповідальності осіб, які посягли на недоторканість державного кордону України.

А щодо тимчасово окупованої території України (далі – ТОТ України), то невирішеним постає питання відсутності правового регулювання відповідальності за переправлення осіб через адміністративний кордон ТОТ України, оскільки ст. 332-1 КК України встановлює відповідальність лише за порушення порядку в'їзду на ТОТ України або виїзду з неї.

Таким чином, коротко окресливши окремі питання протидії порушенням державного кордону, ми визначили дієві та найбільш ефективні заходи, а також

---

⁸² Там же.

⁸³ Колодяжний М.Г. Запобігання злочинам у сфері державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С.1–13.

визначили ті, що потребують додаткового нормативно-правового та криміналістичного забезпечення їх реалізації.

ВИЗНАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ДЕРЖАВИ

*Мартинюк Олексій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та
історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

*Гоцуляк Юрій Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та
історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

На політичній карті світу ми знаходимо немало точок (зокрема, і щодо нашої держави), де порушуються правила міжнародного співжиття. Порушення міжнародних норм має наслідком актуалізацію питання кордонів та суверенітетів, що безпосередньо впливає на саму державність. Ми постійно спостерігаємо реакцію з боку міжнародної спільноти щодо таких дій. Водночас, практична політико-правова оцінка цих акцій породжує потребу в теоретичному осмисленні місця та ролі фундаментальних політико-правових процесів, що мають вплив на міжнародно-правову онтологію. Серед таких процесів особливе місце посідає акт міжнародного визнання держави, адже він стосується витоків державності як такої і повноцінності її екзистенції.

Серед дослідників, які вивчали питання міжнародного визнання держави, можна виділити таких вчених-міжнародників, як Н. Алієв, М. Баймуратов, Я. Броунлі, І. Литвиненко, Ф. Мартенс, Д. Фельдман та ін. Водночас, дослідження, що визначало б місце інституту міжнародно-правового визнання серед ознак держави і для онтології держави, в цілому наразі не існує.

Уже в преамбулі Статуту ООН ми знаходимо важливі положення щодо міжнародних правил політико-правового співжиття: «Ми, народи Об'єднаних Націй, вирішили вберегти майбутні покоління від війни, яка протягом одного людського життя двічі завдала людству невимовних страждань, і знову